

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

Kotoutumista Laukaassa ja Jyväskylässä

Yksin Suomeen tulleiden oleskeluluvan saaneiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden kotoutuminen perheryhmäkoti Kuhankoskella ja Huipun tukiasumisyksikössä

Timo Eskelinen

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

(210 op)

5 / 2017

www.humak.fi

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Timo Eskelinen	Sivumäärä 31 ja 2 liitesivua
Työn nimi Kotoutumista Laukaassa ja Jyväskylässä	
Ohjaava opettaja Johanna Kuivakangas	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Ryhmäkodit Arjessa Oy	
<p>Tilaajana opinnäytetyöllä on Ryhmäkodit Arjessa Oy, joka toimii Seinäjoen ja Jyväskylän seuduilla tarjoten erilaisia laitospalveluita, jälkihuollon palveluita ja tukipalveluita turvapaikanhakijoille ja oleskeluluvan saaneille. Ryhmäkodit Arjessa Oy:lla on Jyväskylän seudulla 26 vakituksessa työsuhteessa olevaa työntekijää, joihin kuuluu myös useita yhteisöpedagogeja. Ryhmäkodit Arjessa Oy. on yksi valtakunnallisen Arjessa Oy:n yhtiöistä.</p> <p>Tutkimusmenetelminä opinnäytetyössä ovat nuorista tehdyt teemahaastattelut sekä heistä työn ohella tehty havainnointi. Opinnäytetyö on kvalitatiivinen tutkimus jossa pyrin selvittämään Kuhankosken perheryhmäkodin ja Huippu-tukiasumisyksikön nuorten tämänhetkistä kotoutumisen edistymistä, tarvetta kotoutumisen jatkotutkimuksille ja kotoutumispalveluiden tarjoamiselle sekä kehittämiselle tulevaisuudessa. Opinnäytetyötä voivat hyödyntää kaikki alaikäisten yksin maahantulleiden turvapaikanhakijoiden kanssa työskentelevät tai siitä kiinnostuneet toimijat koko Suomessa.</p> <p>Yhteisöpedagogeille opinnäytetyöstä on hyötyä maahanmuuttajanuorten kanssa työskentelystä kiinnostuneille ja maahanmuuttajanuorten kanssa jo työskenteleville. Opinnäytetyöstä saa kuvaa muun muassa turvapaikanhakijoiden perheryhmäkodin ja tukiasumisyksikön arjesta ja siellä tehtävästä työstä. Ammattialalle opinnäytetyö on merkityksellinen esimerkiksi vasta tulleen Valviran lausunnon myötä, jonka kautta perheryhmäkodit ovat yhteisöpedagogeille tulevaisuudessa entistä suurempi työkenttä. Maahanmuuttajataustaisten kanssa työskenteleminen on myös ollut Humakin painopisteitä koulutuksessa ja yhteisöpedagogeilla on paljon annettavaa alalle monikulttuurisen työn ammattilaisina.</p>	
Asiasanat kotoutuminen, turvapaikanhakijat, maahanmuutto, alaikäiset	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Timo Eskelinen	Number of Pages 33
Title Integration at Laukaa and Jyväskylä	
Supervisor(s) Johanna Kuivakangas	
Subscriber and/or Mentor Ryhmäkodit Arjessa Oy	
Abstract <p>The subscriber for my work is Ryhmäkodit Arjessa Oy, which offers institutional services, aftercare services and support services for asylum seekers and for those with residence permits. Ryhmäkodit Arjessa Oy has 26 permanent employees, several of which are community educators. Ryhmäkodit Arjessa Oy is a company owned by the nationwide operator Arjessa Oy.</p> <p>This thesis is qualitative research of underaged asylum seekers with a residence permit who came to Finland without family and who now live in a family group home at Kuhankoski or supported housing at Jyväskylä. The research methods of the current thesis were themed interviews and observation made of the youth. In the research my aim is to study the current situation and development of their integration to Finnish society, the need for integration services in the future and the need for more research and development about integration in the future.</p> <p>This thesis helps community educators who work or are interested in working with immigrant youth to better understand the daily life of the asylum seekers in family group homes and supported housing and about the work done there. For the profession this thesis is remarkable since the scope of work is quite large with immigrants. Work done with the immigrants has also been a priority in Humak education and community educators have a lot to give for the multicultural sector.</p>	
Keywords integration, asylum seekers, immigration, minors	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 TILAAJA	7
2.1 Ryhmäkodit Arjessa Oy	7
2.2 Opinnäytetyön tarve ja tavoite	8
3 TURVAPAIKANHAKIJAT	12
3.1 Kotoutumiseen liittyvä termistö	12
3.2 Turvapaikanhakijoita koskevat lait	13
4 AINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄT	16
4.1 Tutkimusmenetelmät	16
4.2 Haastatteluihin vaikuttavat asiat	18
4.3 Haastattelujen analysointi	20
5 TULOKSET JA POHDINTA	25
5.1 Tulokset ja pohdinta haastatteluista	25
5.2 Tulokset ja pohdinta havainnoinnista	26
LÄHTEET	30
LIITTEET	32

1 JOHDANTO

Tein toisen opiskeluvuoteni aikana Moninaisuuden kohtaaminen -kurssin harjoittelun yksin Suomeen tulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden tuetun asumisen yksikössä Korpilahdessa. Lisäksi toimin kyseisessä työpaikassa sijaistyöntekijänä. Tämä työ johti vuosi myöhemmin minut Kuhankosken perheryhmäkotiin, johon pääsin tunti-työntekijäksi. Koin saavani paljon vastuuta ja työtunteja Kuhankoskella, mikä oli erittäin positiivista. Innostus työpaikkaan johtikin nopeasti opinnäytetyön idean kehittämiseen. Itselläni heräsi kiinnostus tietää, miten maahanmuuttajien kanssa tehtävän työn työkenttä tulisi muuttumaan tulevaisuudessa.

Työnohjaajaksi minulle ryhtyi Huipun tukiasumisyksikön vastaava ohjaaja Titta Veijanen, joka toimi esimiehenäni jo Korpilahdella. Yhteistyötä hänen kanssaan oli tästä syystä helppo tehdä läpi opinnäytetyöprosessin. Opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jossa haastattelen neljää nuorta. Analysoinnin teemoja ovat nuorten koulu, vapaa-aika, ystävyys-suhteet ja tulevaisuus. Tutkimusmenetelminä käytän havainnointia ja teemahaastatteluja.

Tavoitteena opinnäytetyölläni on selvittää alaikäisten, yksin maahantulleiden oleskeluvuon saaneiden turvapaikanhakijoiden palveluiden sekä jatkotutkimusten tarvetta tulevaisuudessa. Tarkoitukseni on saada näkymä siitä, mitä seuraavan kahden vuoden aikana pitäisi tehdä ja tutkia, jottei nuorten kotouttamisprosessi keskeytyisi.

2 TILAAJA

Opinnäytetyöni tilaaja, Ryhmäkodit Arjessa Oy, on osa suurempaa yritystä Arjessa Oy:tä. Se on perustettu tuottamaan lastensuojelu-, asumis- ja hyvinvointipalveluita. Arjessa Oy:hyn kuuluu 14 yhtiötä, jotka toteuttavat näitä palveluita Etelä-, Lounais-, Länsi-, Sisä- sekä Pohjois-Suomen alueella. Työntekijöitä yrityksellä on noin 900 ja sen päätoimipiste sijaitsee Seinäjoella. (Arjessa Oy 2015.)

2.1 Ryhmäkodit Arjessa Oy

Ryhmäkodit Arjessa Oy on yksi Arjessa Oy:n tytäryhtiöistä, jonka tarkoituksena on tarjota erilaisia laitospalveluita, jälkihuollon palveluita ja tukipalveluita turvapaikanhakijoille ja oleskeluluvan saaneille. Ryhmäkodit Arjessa Oy:lla on neljä yksikköä. Seinäjoella ryhmäkoti ja tukiasumisyksikkö sekä perheryhmäkoti ja näiden lisäksi Jyväskylässä tukiasumisyksikkö sekä Laukaassa perheryhmäkoti. Opinnäytetyöni käsittelee näistä yksiköistä Jyväskylän tukiasumisyksikköä ja Laukaan Kuhankosken perheryhmäkotia. Molemmat yksiköt ovat tarkoitettu yksin maahantulleille alaikäisille myönteisen oleskeluluvan ja kuntapaikan saaneille turvapaikanhakijanuorille. (Ryhmäkodit Arjessa Oy 2016.)

Jyväskylässä sijaitseva Huipun tukiasumisyksikkö on avattu tammikuussa 2017 ja se tuottaa tuetun asumisen palveluita yleensä 17- vuotiaille nuorille, jotka pystyvät melko itsenäiseen asioidensa hoitoon. Tavoitteena on nuorten kotouttamisen ja integroimisen jatkaminen suomalaiseen yhteiskuntaan. Toiminta-ajatus on auttaa ja tukea nuoria arjen taidoissa, psyykkisessä voinnissa, sosiaalisissa suhteissa ja yhteiskunnallisessa osallisuudessa huomioiden heidän kulttuurillinen taustansa. (Tukiasumisyksikkö Jyväskylä 2016.)

Toinen yksikkö, jota opinnäytetyöni käsittelee, on Perheryhmäkoti Kuhankoski, joka sijaitsee Laukaassa. Perheryhmäkoti avattiin joulukuussa 2016. Neljästä 6-paikkaisesta osastosta koostuva perheryhmäkoti tarjoaa turvallisen ympäristön, jossa lapsi voi kotoutua suomalaiseen yhteiskuntaan. Arjen toiminta on aikuisjohtoista, yh-

dessä sovittujen sääntöjen ja päivärytmin noudattamista sekä ulkoisen ja sisäisen turvallisuuden varmistamista. Nuorten kotoutumista toteutetaan yksilöllisesti kotoutumissuunnitelman avulla ja heidän koulunkäyntiään ja harrastuksiaan tuetaan. Heitä kannustetaan yksikön ulkopuoliseen toimintaan ja itsenäisyyteen, jotta nuoret pystyvät toimimaan tulevaisuudessa itsenäisesti. (Perheryhmäkoti Kuhankoski 2016.)

Vakituisia työntekijöitä Ryhmäkodit Arjessa Oy:lla Jyväskylän seudulla on 26 ja sen lisäksi useita sijaisia. Koulutukseltaan työntekijät ovat sosiaali-, terveys ja nuorisalan ammattilaisia toisen ja kolmannen asteen koulutuksista. Suurin osa työntekijöistä työskentelee ohjaajina nuorten kanssa tukien heitä kasvussa ja kehityksessä samalla opettaen heille suomalaista kulttuuria, tapoja ja arvoja heidän arjessaan. (Veijanen 2017.)

2.2 Opinnäytetyön tarve ja tavoite

Opinnäytetyön tekeminen tuli esille työpaikalla nopeasti. Vastaavat ohjaajat kiinnostuivat ajatuksesta ja aloin itsekin kehittämään ideaa. Myöhemmin suunnittelimme opinnäytetyöideaa Titta Veijasen kanssa ja päätimme tehdä kvalitatiivisen tutkimuksen haastatteleamalla kahden eri yksikön nuoria. Aihetta työlle ideoitiin yhdessä, mutta ajatus nuorten kokemusten kuulemiseen ja kotoutumisen sujumiseen nuorten näkökulmasta tuli tilaajalta. Tutkimusta tehtiin tilaajan toiveen mukaisesti ja nuorten kuulemisen lähtökohdasta, joka vahvistaa tutkimuksen eettisyyttä. Kiinnostuin itse opinnäytetyön tekemisessä siitä, miten oma työurani voisi mahdollisesti kehittyä tai muuttua maahanmuuttajataustaisten kanssa tehtävässä työssä. Opinnäytetyö antaisi itselleni suuntaa siitä, mitä työ voi olla esimerkiksi kahden vuoden kuluttua.

Nuorten kokemusten kuuleminen auttaa työpaikalla toiminnan suunnittelun kehittämisessä ja työntekijöiden perehdyttämisessä kotoutumisen tavoitteisiin ja niiden toteutumiseen. Nuorten kuuleminen auttaa myös työntekijöitä ymmärtämään nuoria, heidän tarpeitaan ja heidän toiveitaan kotoutumisen suhteen paremmin. (Veijanen 2017.)

Tutkimuksessani pyrin vastaamaan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- Miten nuoret ovat kotoutuneet Suomeen?

Viihtyvätkö nuoret Suomessa, ovatko he oppineet suomalaista kulttuuria, tapoja ja arvoja ja pystyvätkö he toimimaan päivittäisessä arkielämässään. Miten he ovat integroituneet suomalaiseen yhteiskuntaan ja kokevatko he itse olevansa osa yhteiskuntaa?

- Miten nuorten vapaa-aika vaikuttaa kotoutumiseen?

Onko vapaa-aika mielekästä, miten vapaa-aika vaikuttaa nuorten arkeen, mitä mahdollisuuksia vapaa-aika ja harrastukset luovat nuorille?

- Miten nuorten ystävyys-suhteet vaikuttavat kotoutumiseen?

Mistä nuoret saavat ystäviä, keihin he luovat syvimmit ystävyys-suhteet, miten he hyötyvät ystävyys-suhteista esimerkiksi kielellisesti ja arvojen suhteen?

- Miten koulunkäynti edistää kotoutumista?

Onko koulunkäynti mielekästä ja kokevatko nuoret sen tärkeäksi, miten suomalainen koulukulttuuri sopii nuorille, kokevatko he kuuluvansa Suomeen paremmin koulun ansiosta?

- Miten nuoret kokevat tulevaisuutensa?

Haluavatko nuoret tulevaisuudessa asua Suomessa, missä päin Suomea, miten he aikovat kouluttautua ja tehdä töitä?

Näihin kysymyksiin vastaamalla pyrin selvittämään Kuhankosken ja Huipun tukiasumisyksikön nuorten tämänhetkistä kotoutumisen edistymistä, tarvetta kotoutumisen jatkotutkimuksille ja kotoutumispalveluiden tarjoamiselle sekä kehittämiselle tulevaisuudessa.

Opinnäytetyöni tarpeellisuus Yhteisöpedagogi-koulutukselle on myös merkittävä. Maahanmuutto on suuri osa-alue nykyisillä työmarkkinoilla Yhteisöpedagogeille suuren Suomeen tulleen ihmisjoukon vuoksi. Tutkimusten tekeminen aiheesta on siis tärkeää, jotta voidaan kartoittaa tulevaisuuden toimenpiteitä turvapaikanhakijoiden kotouttamisen edistämiseksi esimerkiksi jälkihuollon piirissä. Yhteisöpedagogit ihmisten ja erityisesti nuorten kanssa työskentelyn ammattilaisina ovat sopivia henkilöitä

tekemään töitä maahanmuuttajien kanssa ja kehittämään heidän kanssaan tehtävän työn menetelmiä ja toimintaperiaatteita.

Yhteisöpedagogeille myönnetty virallinen lupa Valviralta toimia lastensuojeluyksiköissä korkeakoulutettuina ammattilaisina antaa myös upean mahdollisuuden osallistua vahvemmin lastensuojelun kentällä ja kehittää toimialaa Yhteisöpedagogin koulutuksen näkökulmasta. Moniammatillisuus työkentällä on myös suuri hyöty kaikille lastensuojelutyötä tekeville osapuolille. (Partanen & Hyttinen 2017)

2.3 Nuorten tilanne

Haastateltavat nuoret asuvat tällä hetkellä Kuhankosken perheryhmäkodissa ja Hui-pun tukiasumisyksikössä. Heidän arkensa koostuu pääosin koulusta, harrastuksista ja ajan viettämisestä kotonaan. Perheryhmäkodin ja tukiasumisyksikön arjessa on kuitenkin eroja erityisesti liikkumisen ja itsenäisyyden kanssa. Näillä eroilla voi olla merkitys nuorten kotoutumisen kannalta.

Perheryhmäkoti Kuhankoski sijaitsee Keski-Suomessa noin viisi kilometriä Laukaan keskustasta. Alue on kaunista suomalaista seutua ja sijaitsee järven rannalla. Alueella on polkuja ja metsää ja lähellä kulkee tie, jota suurin osa Laukaa-Jyväskylä väliä kulkevat bussit menevät. Busseja kulkee noin tunnin välein ja nuorilla on käytettävissään bussikortit niiden käyttämiseen. Muita julkisia kulkuyhteyksiä ei ole, mutta nuoret ovat vapaita kulkemaan esimerkiksi pyörällä Laukaaseen. Lisäksi yhteiskyydityksiä harrastuksiin ja tapahtumiin järjestetään perheryhmäkodin kulkuneuvoilla. Nuorilla on siis liikkumisen mahdollisuus, mutta hieman rajoitetusti julkisten yhteyksien vuoksi. (Veijanen 2017.)

Nuoret ovat kertoneet, että toivoisivat vapaampaa liikkumista ja sijaintia lähempänä kaupunkia, mutta näen paljon positiivisiakin puolia syrjäisestä sijainnista. Näitä positiivisia puolia on esimerkiksi etteivät nuoret ole huonojen vaikutteiden kuten päihteiden välittömässä läheisyydessä. Nuorten asuminen perheryhmäkodissa on aikuisjohdosta, joten he eivät itse joudu hoitamaan suurta osaa arkeen kuuluvista asioista, kuten kaupassa käymistä tai vuokrien maksua. Näitä taitoja harjoitellaan ohjaajan kanssa kunkin nuoren oppimistarpeet huomioon ottaen.

Huipun tukiasumisyksikkö sijaitsee Jyväskylän keskustan läheisyydessä, lyhyen matkan päässä harrastusmahdollisuuksista, kaupoista ja hyvien julkisen liikenteen yhteyksien alueella. Nuorten käytettävissä on omien varojensa mukaan kaikki Jyväskylän harrastusmahdollisuudet ja heitä autetaan niiden etsimisessä. Nuoret käsittelevät omia asioitaan itsenäisemmin ja pyrkivät toteuttamaan ne parhaan taitonsa mukaan. (Veijanen 2017.)

3 TURVAPAIKANHAKIJAT

Turvapaikanhakijoista puhuttaessa on tärkeää ymmärtää mistä puhutaan. Turvapaikanhakijan matka Suomessa on hyvin erilainen normaalin maahanmuuttajan matkaan verrattuna. Turvapaikanhakija käy läpi turvapaikanhakuprosessin, jota ennen hänellä ei ole varmuutta oleskeluluvasta Suomessa. Turvapaikanhakuprosessin aikana turvapaikanhakija asuu vastaanottokeskuksessa ja odottaa oleskeluluvan saamista. Oleskeluluvan saatuaan alaikäinen turvapaikanhakija sijoitetaan hänelle määrätylle kuntapaikalle. Oleskeluluvan saatuaan turvapaikanhakijalle tulee varmuus oleskeluluvan ajaksi Suomessa olostaan. Haastattelemani nuoret elävät tätä vaihetta. (Veijanen 2017.)

3.1 Kotoutumiseen liittyvä termistö

Maahanmuuttajia ovat kaikki henkilöt, jotka asuvat kotimaansa ulkopuolella vuoden tai pidemmän ajan samassa maassa. Heihin kuuluvat siis kaikki esimerkiksi Suomen ulkopuolelta tulevat ihmiset, jotka asettuvat Suomeen, myös pakolaiset. (Suomen Pakolaisapu 2017.)

”**Pakolainen** on henkilö, jolla on aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskuntaluokkaan kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta, oleskelee kotimaansa ulkopuolella ja on kykenemätön tai sellaisen pelon johdosta haluton turvautumaan sanotun maan suojaan; tai joka olematta minäkään maan kansalainen oleskelee entisen pysyvän asuin maansa ulkopuolella ja edellä mainittujen seikkojen tähden on kykenemätön tai sanotun pelon vuoksi haluton palaamaan sinne.” (Pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus (77/1968).)

Kiintiöpakolaiset ovat henkilöitä, joilla on YK:n myöntämä pakolaisstatus ja hän tulee maahan valtion myöntämille pakolaiskiintiöpaikalle. Pakolaiskiintiömäärän Suomessa määrittää eduskunta vuosittain. Kiintiöpakolaisten määrä on ollut Suomessa 750 henkeä vuodesta 2001 alkaen, mutta sitä on korotettu muun muassa Syyrian sodan vuoksi 1050 henkeen vuosina 2014 ja 2015. (Suomen Pakolaisapu 2017.)

Turvapaikanhakija hakee turvaa toisesta valtiosta kuin kotimaansa. Vain osalle turvapaikanhakijoista myönnetään YK:n mukainen pakolaisstatus. Oleskeluluvan toisessa valtiossa voi kuitenkin saada myös toissijaisen suojelun tarpeen perusteella. Oleskeluluvat ovat joko määräaikaista tai pysyviä lupia, joilla henkilö saa asua valtion alueella. Erilaisia oleskeluluvan myöntämisen perusteluja ovat pakolaisstatuksen saaminen, humanitaarisen suojelun perusteella saatu oleskelulupa, toissijaisen suojelun tarpeen perusteella saatu oleskelulupa tai yksilöllisen inhimillisen syyn perusteella saatu oleskelulupa. (Mt.)

Humanitaarisen suojelun perusteella henkilö saa oleskeluluvan jos hän ei voi palata kotimaahansa aseellisen selkkauksen tai ympäristökatastrofin takia. Oleskelulupa toissijaisen suojelun tarpeen perusteella saadaan, jos henkilöä uhkaa kotimaassaan kuolemanrangaistus, kidutus tai muu epäinhimillinen tai ihmisarvoa loukkaava kohtelu. Jos henkilö saa oleskeluluvan yksilöllisen inhimillisen syyn perusteella, on hänen terveydentilansa, Suomeen syntyneet siteet, kotimaan olosuhteet ja haavoittuva asema otettu huomioon oleskelulupaa myönnettäessä. Tällöin oleskelulupa ei ole suoranaisesti suojeluperustainen ja jotkut oikeudet, kuten perheen yhdistämisoikeus, ovat rajoitetumpia. (Mt.)

Suomeen tuleva turvapaikanhakija menee ensin asumaan vastaanottokeskukseen ja odottamaan oleskeluluvan saamista. Asuminen vastaanottokeskuksessa on ilmaista turvapaikanhakijoille ja siellä ollaan niin pitkään, että turvapaikkahakemus on käsitelty. Vastaanottokeskuksessa ei ole pakko asua, mutta henkilö on joka tapauksessa lakisääteisten vastaanottopalveluiden piirissä, joihin kuuluu muun muassa sosiaali- ja terveyspalveluita sekä oikeusapua ja tulkkauspalveluita. (Mt.)

3.2 Turvapaikanhakijoita koskevat lait

Oleskeluluvan saatuaan henkilöitä pyritään kotouttamaan Suomeen. Kotoutuminen on lain mukaan maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä, jonka tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja samalla kun tuetaan hänen mahdollisuuksiaan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen. Kotouttaminen on taas kotoutumisen monialaista edistämistä ja

tukemista viranomaisten ja muiden tahojen toimenpiteillä ja palveluilla. Alle 18-vuotiaita lapsia on myös huomioitava lastensuojelulaissa säädetyllä tavalla.

Jotkut turvapaikanhakijat saattavat tarvita erityisiä toimenpiteitä esimerkiksi sairauden, vamman tai muun syyn vuoksi alentuneen toimintakyvyn, iän, perhetilanteen, luku- ja kirjoitustaidottomuuden tai muun vastaavan syyn perusteella. (Laki kotoutumisen edistämisestä (30.12.2010/ 1386).)

Kaikille maahanmuuttajille järjestetään kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja palveluita osana kunnallisia peruspalveluita, työ- ja elinkeinohallinnon palveluina sekä muina kotoutumista edistävinä toimenpiteinä. Maahanmuuttajille tulee tarjota perustietoa suomalaisesta yhteiskunnasta, kuten hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Hänelle tulee antaa tietoa myös palvelujärjestelmästä ja kotoutumista edistävästä toimenpiteistä. Alkukartoituksessa maahanmuuttajien toimenpide- ja palvelutarpeet arvioidaan alustavasti heidän työllistymis-, opiskelu-, kotoutumisvalmiudet sekä kielikoulutuksen ja muiden kotoutumista edistävien toimenpiteiden ja palvelujen tarpeet. (Mt.)

Laissa kotoutumisen edistämiseksi määritellään myös maahanmuuttajan oikeus kotoutumissuunnitelman laatimiseen. Kotoutumissuunnitelma on maahanmuuttajan yksilöllinen suunnitelma niistä toimenpiteistä ja palveluista, joiden tarkoituksena on tukea maahanmuuttajan mahdollisuuksia hankkia riittävä suomen tai ruotsin kielen taito sekä muita yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja sekä edistää hänen mahdollisuuksiaan osallistua yhdenvertaisena jäsenenä yhteiskunnan toimintaan. (Mt.)

“Kunta laatii alaikäisen maahanmuuttajan kanssa kotoutumissuunnitelman, jos siihen on alaikäisen yksilöllisistä olosuhteista johtuva tarve. Alaikäiselle ilman huoltajaa saapuneelle ja oleskeluluvan saaneelle laaditaan aina kotoutumissuunnitelma. Suunnitelman tarvetta arvioitaessa ja sitä laadittaessa on selvitettävä alaikäisen toivomukset ja mielipide sekä otettava ne huomioon siten kuin 4 §:ssä säädetään. Suunnitelma sovitetaan yhteen perheen kotoutumissuunnitelman ja alaikäiselle laadittavien muiden asiaan liittyvien suunnitelmien kanssa. Kotoutumissuunnitelma laaditaan yhdessä lapsen tai nuoren ja hänen huoltajansa tai edustajansa kanssa. Huol-

taja tai edustaja käyttää alaikäisen puhevaltaa siten kuin hallintolaissa tarkemmin säädetään.” (Mt.)

Kotoutumissuunnitelmasta aiheutuu velvollisuuksia niin maahanmuuttajalle kuin suunnitelman laatijallekin. Laatijan on aktiivisesti tarjottava maahanmuuttajalle kotoutumissuunnitelmaan sisältyviä toimenpiteitä ja palveluja käytettäväksi määrärahojen rajoissa. Maahanmuuttajan on taas noudatettava suunnitelmaansa sekä hakeuduttava ja osallistuttava säännöllisesti suunnitelmaan sisältyvään opetukseen ja muihin toimenpiteisiin ja palveluihin. Kieltäytyessään ilman pätevää syytä kotoutumissuunnitelman laatimisesta, sen tarkistamisesta, tai osallistumisesta sovittuihin toimenpiteisiin maahanmuuttajan oikeutta työttömyysetuuteen voidaan rajoittaa. (Mt.)

Ilman huoltajaa olevalle lapselle on hankittava edustaja. Edustajan tehtävä on valvoa, että lapsen etu toteutuu oikeudenmukaisesti ja asianmukaisesti Suomessa. Edustaja on lapsen apuna viranomaisasioissa ja on mukana turvapaikkahakemuksen prosessia, auttamassa ja vastuussa nuoren pankkiasioista sekä passin ja oleskeluluvan hankkimisesta. (Maahanmuuttovirasto 2017.)

Ilman huoltajaa maahan saapuneita lapsia sijoitetaan eri tavalla. Alle 16-vuotiaat majoitetaan ryhmäkoteihin, jotka vastaavat suomalaisia lastensuojelulaitoksia. Perheryhmäkodeissa asuvat oleskeluluvan saaneet lapset, joilla ei ole perhettä Suomessa. 16-17-vuotiaat turvapaikanhakijat voivat majoittua tukiasuntoloissa ja täysi-ikäiset turvapaikanhakijat majoitetaan vastaanottokeskuksiin. On myös mahdollista majoittaa ilman huoltajaa tullut lapsi johonkin muuhun lapselle tarkoitettuun majoituspaikkaan, kuten tukiperheeseen. (Mt.)

4 AINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄT

4.1 Tutkimusmenetelmät

Kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on kuvata todellista elämää ja tutkia tutkimuskohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Kvalitatiivista tutkimusta tekevän tutkijan omat arvot vaikuttavat siihen, kuinka hän ymmärtää tutkimaansa aihetta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 152.) Näin ollen esimerkiksi omat arvoni ja käsitykseni maahanmuuttajista sekä haastateltavista nuorista vaikuttivat tutkimuskysymysten laadintaan. Erityisesti ohjaajana työskennellessäni olen muodostanut itselleni ennakoasetelmia ja arvoja, jotka voivat vaikuttaa työn luotettavuuteen.

Hirsjärven ym. (mt., 152) mukaisesti omassa tutkimuksessani korostuivat kvalitatiiviselle tutkimukselle tyypilliset piirteet. Kokosin aineistoni todellisissa ja luonnollisissa tilanteissa ja tavoitteeni oli saada aiheesta tietoa holistisesti. Tärkeää tiedonkeräämisessä oli luottaa mittavälineiden sijaan keskusteluista haastateltavieni kanssa saamiini tietoihin sekä omiin havaintoihini, joita pyrin tekemään haastattelujen lisäksi työvuorojeni aikana. Analyysi aineistostani on induktiivinen, eli tutkimuksen pääpaino on aineistossa, ei teoriassa. Käytin laadullisia metodeja aineistoni hankinnassa eli haastattelua ja havainnointia, jolloin haastateltavien näkökulmat tulevat monipuolisesti esille. Näiden lisäksi valitsin tutkimukseni kohdejoukon tarkoituksenmukaisesti toisin kuin satunnaisotoksessa. Tutkimukseni edetessä tutkimussuunnitelma muokautui olosuhteiden ja tarpeiden mukaisesti. Käsittelin omaa tutkimustani ja haastateltavilta saamaani tietoa ainutlaatuisena tapauksena ja tulkitsin aineistoni sen mukaisesti. (Hirsjärvi ym. 2004, 155.)

Haastattelu on tiedonkeruumenetelmä, jossa ollaan tutkittavan kohteen kanssa suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa (mt. 193). Haastattelu on siis eräänlaista keskustelua haastattelijan ja haastateltavan välillä. Arkipäivän keskusteluissa osapuolet ovat yhtäläisissä asemassa kysymysten asettamisessa sekä vastausten antamisessa. Tutkimustilanteessa käytettävän haastattelun tarkoitus taas on olla systemaattinen

tiedonkeruun muoto, jolla on tavoitteet ja jonka avulla tavoitellaan mahdollisimman luotettavaa ja oikeaa asianmukaista tietoa. (Mt., 196-197.)

Erilaisia haastattelulajeja jaotellaan ryhmiin yleensä sen perusteella, kuinka strukturoitu ja tarkkaan säädely haastattelutilanne on. Näitä ryhmiä ovat tavallisesti strukturoitu eli lomakehaastattelu, teemahaastattelu sekä avoin haastattelu. (Mt., 197-198.)

Tähän tutkimukseen sopivin muoto haastattelusta oli **teemahaastattelu**. Se on strukturoidun ja avoimen haastattelun välimuoto. Teemahaastattelussa haastattelun teema-alueet eli aihepiirit ovat tiedossa, mutta kysymykset eivät ole tietyssä järjestyksessä, eivätkä ne ole tarkasti määriteltyjä. (Mt., 197.) Valitsin teemahaastattelun, koska valitsemani teemat muodostavat pääosin nuorten arjen. Arjella taas on suuri vaikutus nuorten kotoutumiselle.

Havainnointi on kvalitatiivinen tiedonkeruumenetelmä, jonka tavoitteena on koota tietoa siitä, toimivatko ihmiset siten kuin ovat kertoneet toimivansa. Haastateltavieni käyttäytymisestä ja toiminnasta sain juuri havainnoinnin avulla paljon arvokasta tietoa, koska tein havainnointia haastateltavien luonnollisessa ympäristössä. Hirsjärven ja muiden mukaan havainnointi sopii hyvin vuorovaikutuksen tutkimukseen, sekä juuri sellaisten yksilöiden tutkimiseen, joilla on kielellisiä vaikeuksia, tai jos halutaan saada sellaista tietoa, josta tutkittavat eivät välttämättä halua kertoa tutkijalle. (Hirsjärvi ym. 2004, 201-202.) Koska haastateltavat olivat eritasoisia suomen kielen osaamisen suhteen pystyin havainnoinnin avulla täydentämään haastattelun avulla keräämäni aineistoa ja toisin päin. Samoin oman kokemukseni mukaan haastateltavat saattavat tuoda teoillaan esille sellaisia asioita, joista eivät välttämättä halua puhua haastattelijalle. Havainnoinnilla saatoinkin saada koottua tämänkaltaista tietoa.

Havainnoinnin lajeista (systemaattinen ja osallistuva havainnointi) käytin tutkimuksessani osallistuvaa havainnointia, eli osallistuin havainnoinnin aikana olevaan toimintaan. Havainnointi sekä niihin liittyvät tilanteet saivat muotoutua vapaasti omalla painollaan. (Hirsjärvi ym. 2004, 203.) Osallistuvan havainnoinnin alalajeista roolini oli osallistuja havainnoijana (vaihtoehtona täydellinen osallistuminen) tilanteiden ja olosuhteiden mukaisesti, mutta tein samalla nuorille kysymyksiä (mt., 205-206).

4.2 Haastatteluihin vaikuttavat asiat

Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksesta saatujen tulosten pätevyys ja luotettavuus saattavat vaihdella, vaikka tutkimuksessa vältettäisiin virheiden syntyminen. Sen vuoksi tehdyn tutkimuksen luotettavuutta on tärkeä arvioida. Luotettavuuden arvioinnissa voi käyttää erilaisia tutkimus- ja mittaustapoja, joita ovat esimerkiksi tutkimuksen reliiäbelius ja validius. (Mt., 216).

Tutkimuksen **reliiäbeliudella** tarkoitetaan mittaustulosten toistettavuutta eli tutkimuksen pystyvyyttä tuottaa ei-sattumanvaraisia tuloksia (mt.). Haastateltujen vastaukset voivat olla uusissa haastatteluissa erilaisia. Haastatellut voivat esimerkiksi tulevaisuudessa kokea asiat eri tavalla kuin kokivat minun haastatteluni hetkellä, heidän kielitaitonsa on voinut kehittyä jolloin he antaisivat kattavampia vastauksia tai minun läsnäoloni haastattelijana ja samanaikaisesti ohjaajana on voinut vaikuttaa nuorten vastauksiin.

Tutkimuksen **validiudella** eli pätevyydellä tarkoitetaan tutkimusmenetelmän tai mittarin kykyä mitata juuri sitä asiaa, jota on tarkoitus mitata. Reliäbeliutta ja validiutta voi kvalitatiivisessa tutkimuksessa olla hankala arvioida juuri näitä mittaustapoja käyttämällä tutkimuksen luonteen vuoksi. (Mt.) Esimerkiksi vastaukset teemahaastatteluista saattavat olla eri haastattelukerroilla erilaiset, jolloin tutkimuksen toistettavuus vaihtelee. Tärkeää tutkimuksessa on kuitenkin arvioida sen luotettavuutta ja pätevyyttä jollain tavalla. Tutkimuksen luotettavuutta lisäävät tarkat kuvaukset haastatteluista sekä kuvausten ja kuvauksiin liitettyjen selitysten ja niistä tehtyjen tulkintojen yhteensopivuutta. Lisäksi tutkimuksen toteuttamisen tarkka selostus lisää luotettavuutta, samoin selitys siitä, miten tutkija perustelee tekemiään tulkintoja tuloksista ja mihin hän perustaa tekemänsä päätelmät. (Mt., 217-218.)

Tutkimuksen validiutta voidaan lisätä käyttämällä sitä toteutettaessa useita eri menetelmiä. Tästä menetelmien yhteiskäytöstä käytetään nimitystä triangulaatio. (Mt.,

218.) Tässä tutkimuksessa toteutin triangulaatiota käyttämällä kahta eri aineistonkeruumenetelmää, eli haastattelua ja havainnointia.

Ensisijaisena tutkimusmenetelmänä käytän nuorille tehtyjä teemahaastatteluja. Haastattelin neljää nuorta liittyen heidän koulunkäyntiin, vapaa-ajan viettoon, ystävyys-suhteisiin ja tulevaisuuden suunnitelmiin. Näistä asioista koostuu nuorten viikoittainen arki ja rutiini. Ne ovat myös ensisijaisen tärkeitä nuorten kotoutumista ajatellen. Nuoret osallistuivat vapaaehtoisesti haastatteluihin ja heidän edustajiltaan kysyttiin sähköpostitse lupa nuorten haastattelemiseen. Saatuani luvat molemmilta osapuolilta sovin haastatteluille aikatauluja nuorten kanssa.

Haastattelukysymykset olivat melko yksinkertaisia nuorten kielitaidon vuoksi. Kaikki haastateltavat nuoret ovat saapuneet Suomeen noin puolitoista vuotta sitten ja ovat suurimman osan tästä ajasta opiskelleet suomen kieltä. Arkisten tilanteiden kanssa heillä ei ole suuria vaikeuksia kielitaitonsa kanssa, mutta osassa haastattelukysymyksistä heidän kielitaitonsa tuli selkeästi vastaan. Kysymysten ymmärtäminen ei tuottanut haastatelluille vaikeuksia, mutta tuottaminen oli huomattavan vaikeaa. Osa nuorista kertoi haluavansa sanoa enemmän, mutta eivät osanneet kertoa sitä suomeksi. Osalle suomen puhuminen alkoi käymään raskaaksi melko lyhyiden 30 minuutin haastatteluiden aikana, joka saattoi vaikuttaa osaan vastauksista.

Nuorten kanssa tehdyt haastattelut toteutettiin heidän kanssaan kahden kesken ilman tulkkia suomen kielellä. Tulkin käyttäminen olisi antanut mittavampia vastauksia nuorilta ja he olisivat pystyneet kertomaan syvällisemmin ajatuksistaan. Opinnäyte-työtäni varten tulkin käyttäminen olisi ollut kuitenkin suhteettoman kallista. Osassa haastatteluista olisi ollut mahdollista käyttää kollegani apua tulkkauksessa, mutta se ei olisi ollut mahdollista kaikissa haastatteluissa. Tämä olisi luonut haastatteluiden välille merkittävän eron toisiinsa nähden. Lisäksi haastateltavien kertoma asia olisi voinut muuttua toisen ohjaajan läsnäolon vuoksi. Kieltä osaavilla ohjaajilla on myös erilainen murretausta, joka voisi vaikuttaa haastattelun tulkintaan. Tulkkia käytettäessä en voisi myöskään olla varma miten tulkki kysymyksen tulkitsee ja miten nuori sen ymmärtää.

Luonnollisesti myös oma läsnäoloni nuorten ohjaajana on voinut vaikuttaa haastatteluiden vastauksiin. Nuorilla, jotka suostuivat haastatteluihin, ei ollut ainakaan selkeitä ongelmia minun kanssani jo senkin takia, että suostuivat haastatteluihin. Kuitenkin he kokevat minut jokainen omalla tavallaan tietynlaisena ohjaajana, joka on voinut vaikuttaa heidän haluunsa esimerkiksi miellyttää minua vastauksillaan (Hirsjärvi ym., 195). On myös huomioitava useat haastattelut turvapaikanhakuprosessin aikana joihin nuoret ovat osallistuneet, jotka voivat vaikuttaa heidän kokemuksiinsa haastatteluista. On mahdollista, että nuoret kokevat haastattelutilanteen samanlaiseksi myös minun kohdallani. Nuorille on kuitenkin kerrottu, että kyseessä on oma oppimistehtäväni kouluun, eikä se liity esimerkiksi heidän oleskelulupaansa Suomessa mitenkään.

Osa nuorista kieltäytyi haastatteluista suoraan, eikä osa halunnut enää haastattelu-päivänä osallistua. Osa nuorista saattoi epäillä kielitaitoaan, eikä halunnut siksi osallistua. Osalla saattoi olla käsitys siitä, että heidän menneisyyttään alettaisiin jälleen käymään läpi, mikä ei ollut tarkoituksena. Osalla oli myöskin selkeästi huono päivä ja alakuloinen mieli, jonka vuoksi haastatteluun osallistuminen ei kiinnostanut nuorta. Aikataulujen hankaluuden vuoksi emme sopineet uusia päiviä haastatteluille, vaan kieltäytyneiden nuorten tilalle sain toisia haastateltavia nuoria, joiden kielitaito ei välttämättä ollut yhtä hyvä, mutta riittävä. Nuoret saattoivat myös suostua haastateltaviksi kohteliaisuuttaan.

Johtuen nuorten kieltäytymisistä haastatteluihin en saanut kattavaa aineistoa molemmista yksiköistä. Tästä syystä en ole tehnyt vertailua kotoutumisesta eri yksiköiden nuorten välillä. Havainnointia olen tehnyt pääosin perheryhmäkodin nuorista, mutta myös osittain tukiasumisyksikön nuorista. En ole tehnyt ennalta hypoteeseja mahdollisista työni tuloksista opinnäytetyön lyhyen aikataulun ja sen nopean etene-misen vuoksi. Kun sain tietoa hypoteesien tekemisestä opinnäytetyön alkuvaiheeseen, olin jo tehnyt haastattelut.

4.3 Haastattelujen analysointi

Käydessäni läpi haastatteluja koin vaikeaksi analysoida haastatteluja tiukasti teemojen rajoissa. Vaikka kysymykset olivat jaettu teemoittain, mahdollistivat ne haastatteluille muiden teemojen asioista kertomisen niiden yhteydessä. Lisäksi osan haasta-

teltavista kanssa keskustelimme teemojen ohi menevistä asioista, jotka koin tärkeäksi heidän kotoutumistaan ajatellen. Puhuessani haastatteluista tässä luvussa pyrin jakamaan kappaleilla tekstin helposti luettavaksi.

Kaikkien neljän haastatteleman kohdalla sama toteamus Suomesta tuli esille:

“Kyllä kaikki onnistuu Suomessa. Suomi on hyvä maa se sopii mulle. Täällä on kaikki helppo ei mitään vaikeaa.”

Nuoret kokivat Suomessa elämisen helpoksi ja vaivattomaksi. Heitä ei tuntunut vaivaavan useat muutot Suomen sisällä paikasta toiseen. He ovat kuitenkin käyneet pitkän matkan läpi monien maiden läpi ennen Suomea. Heidän tuntemuksensa Suomesta vaikutti heidän tyytyväisyyteensä nykyiseen elämäntilanteeseensa. Kaikki haastatellut sanoivat haluavansa myös tulevaisuudessa asua Suomessa.

Haastatellut kokivat opiskelun tärkeäksi. He sanoivat opiskelevansa myös vapaa-ajallaan ja pääosin tykkäävänsä koulunkäynnistä. Haastateltavilla oli erilaisia kokemuksia koulunkäynnistä johtuen erilaisista sijoituksista peruskouluihin. Suurinta harmitusta aiheutti itseään nuorempien suomalaisten kanssa koulun käyminen. Myöskin ainoana ulkomaalaisena luokassa oleminen tuntui haastateltujen mielestä vaikealta. Tämä heidän mukaansa myös vaikutti heidän oppimiseensa ja erityisesti kouluun lähtemisen mielekkyydessä. Motivaatio koulua ja opiskelua kohtaan on kuitenkin suurta.

Koulunkäynti oli kuitenkin pääosin miellyttävä kokemus ja sinne haluttiin mennä oppimaan. Luokassa ongelmia saattoivat olla meluisuus ja kielen ymmärtäminen. Uusien oppiaineiden oppiminen on ollut helppoa nuorille, paitsi kulttuuriin liittyvissä aineissa, kuten historiassa. Suurimpana hyötynä aineiden opiskelussa on nuorten mukaan ollut uudet suomalaiset sanat jokaisessa eri aineessa, joka tosin on raskasta opiskelussa. Opettajiin on pääosin oltu tyytyväisiä. Osalla haastateltavista on myös syntynyt syvempiä suhteita opettajien kanssa ja haastateltavat kokevat heidän auttavan muissakin asioissa kuin koulussa oppimisessa. Opettajat pystyvät pääosin antamaan tukea ja huomiota nuorille luokassa ja nuoret ymmärtävät opettajien rajalli-

suuden avun antamisessa kokoaikaisesti. Luokkakoot ovat nuorten mielestä myöskin hyviä, osalle ne tuntuivat jopa pieneltä.

Nuoret vaikuttavat tottuneen suomalaiseen rutiiniin koulussa käymisessä. He panostavat arkipäivät opiskeluun ja lepäävät viikonloppuisin. Kotitehtäviä tehdään myös pääasiassa arkisin. Koulupäivät ovat pidempiä kuin toisissa heidän käymissä kouluissa, mutta se ei nuoria haitannut. Organisoimalla päiviään uudelleen nuoret ovat pystyneet hankkimaan itselleen vapaa-aikaa koulun ja harrastusten lisäksi. Arkeensa he ovat tyytyväisiä ja osaavat uudelleenjärjestää sitä ongelmien ilmetessä.

Haastatellut ymmärsivät vapaa-ajan koulun ja harrastusten ulkopuoliseksi asiaksi ja siitä johtuen usein vastauksena oli: "Minulla ei ole vapaa-aikaa." Myöskään kotitehtävien tekemistä ei ajateltu vapaa-ajaksi. Harrastusten ja koulun ulkopuolisella vapaa-ajalla nuoret viettivät pääasiassa aikaa ystäviensä kanssa. He pelasivat konsoleilla pelejä tai katsoivat yhdessä elokuvia tai sarjoja. Erityisesti viikonloppuisin aikaa vietettiin muiden nuorten kanssa.

"Joskus vietetään kaverien kanssa aikaa, mutta yleensä perjantaisin, kun sen jälkeen on viikonloppu ja ei ole koulua, mutta ehkä vain perjantaisin."

Kaikilla haastatelluilla oli liikunnallisia harrastuksia. Harrastuksissa käytiin keskimäärin kolme tai neljä kertaa viikossa, mutta jotkut harrastavat myös päivittäin. Harrastukset vievät suuren osan nuorten vapaa-ajasta. Harrastuksia oli erilaisissa ryhmissä tai yksilölajien puolella. Ryhmissä harrastettiin niin suomalaisissa ryhmissä kuin myös maahanmuuttajaryhmissä. Yksilölajeissa käytiin usein harrastamassa kaverien kanssa ja harvemmin itseksensä. Nuoret ovat myös kokeilleet uusia lajeja, joista esimerkiksi salilla käyminen on useille muodostunut pääasialliseksi harrastukseksi. Haastatellut kokivat vapaa-aikansa olevan viihdyttävää ja mukavaa. He eivät kokeneet vapaa-ajan vietolla olevan rajoituksia muuten, kuin heidän oman aikansa puolesta.

Osalla haastatelluista on ollut ystäviä jo Suomeen tullessa, joihin ovat pitäneet yhteyttä Suomessa ollessaan. Nämä ystävät ovat usein olleet erittäin läheisiä. Suomessa kaikki ovat saaneet uusia ystäviä jokaisesta paikasta, jossa ovat asuneet. Suomalaisia ystäviä on vain osalla nuorista. Ystäviä heillä on kokonaisuudessaan

melko paljon, eikä kaikkiin ole aikaa pitää yhteyttä, vaikka mahdollisuus olisikin. Tärkeimmät ystävät ovat säilyneet nuorten elämässä ja haastateltavat pitävät heihin yhteyttä säännöllisesti. Monilla ensimmäisessä sijoituspaikassa tavatuilla ystävillä on ollut samanlainen tai lähes samanlainen matka Suomessa, jonka vuoksi ystävykset ovat usein kohdanneet uudestaan uusissa sijoituspaikoissa.

Ystäviinsä nuoret kokevat pystyvänsä luottamaan. Osaan heillä on hyvin läheinen suhde ja osaan hyvin kaverillinen. Haastatellut sanoivat tulevansa toimeen kaikkien muiden nuorten kanssa, tai ettei heillä ainakaan ole riitaa. Nuorilla on myös elämässään aikuisia, joihin he pystyvät luottamaan, mutta vaihtelevasti. Nuoret ovat luoneet luottamuksellisia suhteita ohjaajiin, opettajiin, ystäväperheisiin, sekä toisiin heidän tuntemiinsa täysi-ikäisiin turvapaikanhakijoihin.

“Meillä on yksi opettaja siellä. Mä luotan häneen. Hän haluaisi, että minä asun hänen kanssaan samassa talo. Ja nyt se haluaa mua tukiperhe.”

Yksi haastatelluista kertoi myös ystäväperheestä, jonka kanssa hän oli viettänyt aikaa:

“Oli tosi hyvä juttu, kun heillä oli kolme lasta ja mä olin aina heidän lasten kanssa ja me pelattiin aina. Oli tosi kiva heidän kanssa. Edelleen mä joskus käyn, mutta en pysty aina. Mä sain tosi apuja ja opin suomalainen kulttuuri ja opin enemmän suomen kieli ja aina auttoivat minua tosi kiva. Aina vain viikonloppuisin. Ne aina lähettää aina viestiä et moi mitä kuuluu ja mäkin aina niille. Me aina puhutaan niiden kans.”

Suomalaisista nuorilla oli pääasiassa ujo kuva. He kokivat suomalaisten kanssa juttelamisen haasteelliseksi alkuun. Monet kuitenkin totesivat, että kun jää oli rikottu, oli suomalaistenkin kanssa helppoa toimia. Osalla haastatelluista oli mieluisia kohtaamisia esimerkiksi bussipysäkiltä ja kuntosalilta:

“Joku ilta pysäkille siellä oli joku suomalainen ja mä vaan moikkasin sille ja se rupee puhumaan mun kanssa ja me puhuttii. Sillon mä luulin että kaikki suomalainen on sellanen.”

Osa haastatelluista oli kohdannut myös rasismia heihin kohdistettuna. Yksi haastateltava oli kokenut tilanteen myös uhkaavaksi. He kuitenkin ajattelivat, että kaikkialla on typerä ihmisiä, eikä se olisi erilaista Suomessakaan.

Haastatelluista kaikki ajattelivat tulevaisuudessa koulun olevan tärkein asia. Suurin osa oli ajatellut toiveammattejaan ja mahdollisia asuinpaikkojaan. Kaikilla oli kuitenkin ajatus ensin koulusta valmistumisesta ja sitten miettimisestä, mitä haluaa tehdä työkseen. Kaikki halusivat jäädä asumaan Suomeen ja kaikki halusivat tulevaisuudessa asua kaupungissa tai sen välittömässä läheisyydessä. Monet ovat myös kotoituneet Jyväskylän seudulle. Haastatelluista suurin osa koki pystyvänsä asumaan tulevaisuudessa yksin ilman ohjaajien tukea. Osa sanoi kuitenkin tarvitsevänsä apua vielä osaan asioista.

5 TULOKSET JA POHDINTA

Havainnoinnin ja haastattelujen yhteenvetona koen tärkeiksi asioiksi nuorten kotoutumiselle arjen mielekkyyden, arjen monipuolisuuden ja tulevaisuuden suunniteltavuuden. Koulusta, vapaa-ajasta ja harrastuksista muodostuva mielekäs arki on nuorten suurin voimavara toteuttaa itseään parhaalla mahdollisella tavalla oman elämänsä eteen ja sitä kautta myös yhteiskunnan eduksi. Pitkäjänteinen ja tulevaisuuteen katsova kasvatus ja suunnittelu mahdollistavat taas nuorille mahdollisuudet tähän mielekkääseen arkeen myös tulevaisuudessa.

Seuraavissa luvuissa pyrin vastaamaan opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin.

5.1 Tulokset ja pohdinta haastatteluista

Nuorten haastatteluissa heidän kertomiensa asioiden lisäksi kiinnitin paljon huomiota heidän kielitaitoonsa. Haastatteluja litteroidessa ja litteroituja tekstejä lukiessa huomasin miten ne nuoret, joilla oli läheinen suhde suomalaiseen aikuiseen, kuten opettajaan tai ystäväperheen vanhempiin, olivat kielellisesti huomattavasti vahvempia. Heillä oli myös suhteita suomalaisiin nuoriin. Muillakin nuorilla oli suhteita suomalaisiin nuoriin, mutta useimmiten harrastuksen kautta, jolloin kielellisestä osaamisesta oli harrastuksesta kertoessa. Koin nuorten ajatukset ystäväperheistä ja tukiperheistä positiivisiksi kokemuksiksi, jotka vaikuttivat edistämään heidän oppimistaan ja kotoutumistaan paljon.

Haastatellut kertoivat asioita siitä, miten he pärjäisivät asuessaan yksin. Monen mielestä itsekseen asumisessa ei olisi heille ongelmia ja he kuvailivat myös mitä tekisivät, jos ongelmia tulisi vastaan. He, joilla oli suomalaisia ystäviä, soittaisivat ystävilleen ja kysyisivät apua tai kysyisivät aikuisilta maahanmuuttajaystäviltaan, jotka ovat mahdollisesti olleet pidempään Suomessa. Toimintatavat vaikuttivat fiksuilta, mutta kysyttäessä tarpeeksi asioita tuli jossain vaiheessa tarve myös ohjaajan tuelle.

Useimmiten haastateltujen tuen tarve oli kuitenkin pääasiassa konkreettisten asioiden hoitamiseen ja muista asioista he mieluummin juttelevat ystävilleen.

Suomessa asumisen nuoret ovat kokeneet miellyttäväksi, vaikka se ei aina näykään heidän arjen käyttäytymisessään. He kertoivat Suomessa olevan kaiken hyvin ja heidän olevan turvassa. Haastatteluissa turvallisuuden tunne Suomessa asumisessa korostui ja huolenaiheet olivat yksin olemisessä, ilman perhettä. Huoli itsestä ei ollut enää yhtä aiheellista kuin ennen, vaan heillä oli aikaa miettiä, miten heidän perheillään menee.

Nuorten elämä ja heidän ilonsa ja ongelmansa, joita he toivat haastatteluissa esille, vaikuttivat pääasiassa hyvin normaaleilta nuorten ongelmilta. Haastatteluista jäi tunne, että positiivisia asioita oli huomattavasti enemmän kuin negatiivisia. Itsenäisyys ja ongelmanratkaisutaidot olivat useilla haastateltujen perusteella erinomaisia ja he pysyivät itsenäisesti ratkaisemaan ongelmiaan arkeensa liittyen. He myös osasivat kysyä apua ja tukea tarvittaessa eri henkilöiltä.

5.2 Tulokset ja pohdinta havainnoinnista

Tasapainoisuus nuorten arjessa luo turvallisuutta. Nuorten kasvaminen sääntöihin sekä viikottaisiin rutiineihin auttaa nuorta jaksamaan päivästä toiseen helpommin ja tulevaisuudessa sopeutumaan yhteiskunnan vaatimuksiin. Tasapainoisuus eri elämän osa-alueilla antaa nuorelle mahdollisuuden kehittää itseään pitkäjänteisesti rakentaen tukevan pohjan nuorelle koulutuksensa loppuun viemiselle ja myöhemmin työelämään siirtymiselle. Samalla tasapainoisuus luo hyvinvointia nuorten elämään psyykkisellä, fyysisellä ja sosiaalisella tasolla.

Nuorten arjen rutiinien toteuttaminen tapahtuu eri tavoin kahdessa eri yksikössä, perheryhmäkodissa ja tukiasumisyksikössä. Hyvänä esimerkkinä toimii ruoanlaitto. Tukiasumisyksikössä nuoret hakevat itse ruokansa kaupasta, valmistavat sen ja huolehtivat keittiön siivouksesta, toimivat siis hyvin itsenäisesti. Perheryhmäkodissa nuoret taas saavat ruoat ohjaajien toimesta suoraan jääkaappiin, josta nuoret ottavat ruoan, valmistavat sen kukin vuorollaan ja usein ovat vastahakoisia keittiön siivoamisessa. Tukiasumisyksikössä nuori on huomattavasti enemmän vastuussa itsestään,

joka on tulevaisuutta varten erittäin hyvä asia. Ruoanlaitto voi kuitenkin jäädä yksitoikkoiseksi. Samat ruoat, riisi ja kana sekä kananmunat voivat olla ruokavaliossa päivästä toiseen ja ohjaajan on huomattavasti vaikeampi ohjata nuorta tekemään valintoja monipuolisen ja terveellisen ruoan puolesta. Perheryhmäkodissa ohjaajat valmistavat ajoittain ruokaa ja pystyvät muun muassa salaatteja valmistamalla vaikuttamaan suoraan nuorten ruokatottumuksiin. Molempien yksiköiden rutiinien toteuttamisessa on puolensa ja niiden edut ja haitat on syytä tiedostaa erityisesti silloin, kun nuoren itsenäistyminen lähestyy.

Tulevaisuudessa nuorten arki tulee muodostumaan asumisyksiköissä opittujen tapojen pohjalle. On tärkeää kasvattaa nuoret tekemään itselleen sääntöjä ja rajoja ilman ulkoisia vaikuttajia, kuten ohjaajia. Kun nuori osaa itse hallita tekojaan, asettaa itselleen rajoja ja kokee olevansa niistä vastuussa jo asumisyksikössä, on hänellä paremmat edellytykset edetä elämässään itsenäisesti. Tätä työtä tehdään päivittäin nuorten kanssa molemmissa yksiköissä ja sen vaikutukset näkyvät erityisesti nuoren itsenäistyessä omilleen. Toistaiseksi koen arjen rutiinien, suomalaisen kulttuurin, tapojen ja arvojen oppimisen eteen tehtävän työn olevan hyvää, johdonmukaista ja tavoitteellista.

Nuoren muuttaessa asumisyksiköstä pois koen nuoren parhaaksi, että hänen tärkeät ystävyysuhteet eivät hajoaisi. Nykyään yhteydenpito on onneksi helppoa kännyköiden ja sosiaalisen median avulla ja nuoret osaavat niitä käyttää ongelmitta. Ihmissuhteita ylläpitämällä nuorilla on ihmisiä ympärillään joilta kysyä apua tarvittaessa ja ihmisiä joille jakaa huoliaan ja murheitaan. Koska nuoret ovat asuneet jo useammassa paikassa ennen nykyisiä asumisyksiköitä, on heille muodostunut jo pidempiaikaisia ystävyysuhteita joihin he ovat voineet pitää yhteyttä jatkuvasti. Lisäksi he ovat oppineet käyttämään julkisia kiitettävästi, joten ystävien luo matkustaminen ei käy haasteeksi. Koen havaintojeni perusteella nuorten kyvyt säilyttää ystävyysuhteensa ja ylläpitää niitä hyviksi. Ylläpitämällä ystävyysuhteitaan nuoret saavat niistä suurta sosiaalista ja psyykkistä hyötyä.

Kielimuuri on toistaiseksi suurin nuoria erottava tekijä yhteiskuntaan kuulumisesta. Lähes kaikki nuoret kokevat kielen oppimisen äärimmäisen tärkeäksi, jotta voisivat osallistua paremmin suomalaisiin kouluihin ja työelämään. Suomalaiseen yhteisöön

ja yhteiskuntaan kuulumiseksi kielen oppiminen onkin äärimmäisen tärkeää. Koen nuorilla olevan tavoitteellista toimintaa sen eteen, että he voisivat tulevaisuudessa olla osa suomalaista yhteisö ja yhteiskuntaa.

Nuoret ovat saaneet itselleen hyvän harrastuspohjan Suomessa ollessaan. Liikunnallisten harrastusten kautta nuorten jaksaminen paranee, he oppivat joukkueissa vastuuta itsestään ja osallistumisestaan sekä muista joukkueen jäsenistä, saavat uusia ystäviä niin muista maahanmuuttajista kuin suomalaisista ja oppivat pitämään itsellään aikatauluja ja säännöllisyyttä. Harrastukset ovat nuorille erinomainen keino harjoitella muutama tunti viikosta itsenäisyyttä monilla eri tavoin. Harrastuksilla on myös mahdollisuus pitää nuoria viikottaisessa rytmissä mukana itsenäistymisen jälkeen.

5.3 Jatkotutkimusaiheet

Omassa opinnäytetyössäni en tutkinut jälkihuoltoa. Jälkihuoltopalveluja turvapaikanhakija nuorille tullaan kahden vuoden ajanjaksolla tarvitsemaan huomattavasti enemmän. Monet alaikäiset yksin maassa olevat nuoret aikuistuvat ja kuuluvat selkeään riskiryhmään syrjäytyä jäämällä ilman töitä tai koulutuspaikkaa. Jälkihuoltopalvelujen toteuttamisesta ja kehittämisestä olisi hyvä tehdä laajaa tutkimusta ennen kuin palvelun tarve on korkeimmillaan. Myös selvitys siitä, miten eri palvelut ovat asumisyksiköistä poistuvien nuorten käytettävissä ja miten heidät voisi ohjata tai opettaa käyttämään näitä palveluita jo ennalta olisi hyödyllistä. Itsenäistyessään nuorella olisi hyvä olla tieto, mistä apua jatkossa haetaan ja minkä avun piirissä nuori on.

Kotoutumisen toteutumista on varmasti parin vuoden jälkeen helpompi lähteä tutkimaan. Jälkitutkimus siitä, missä onnistuttiin ja missä epäonnistuttiin olisi mielestäni aiheellista. Omassa opinnäytetyössäni keskityin enemmän toteamaan tämän hetkisiä asioita nuorista, jotka vaikuttavat heidän kotoutumiseen, pohtimatta enempää ovatko kokonaisuudet, kuten vastaanottokeskukset ja erilaiset asumisyksiköt, sopivia paikkoja kotouttaa turvapaikanhakijoita. Uuden samankaltaisen palvelujen tarpeen vuoksi olisi hyvä tehdä tutkimusta myös taaksepäin katsovasti.

Haastattelujen pohjalta koin ystäväperhetoiminnan ja sen vaikutuksen nuoriin olevan yksi parhaista keinoista saada turvapaikanhakija kotoutumaan suomalaiseen kulttuuriin ja osallistumaan yhteiskuntaan. Ystävä- ja tukiperheiden toiminnan hyviä ja huonoja puolia olisikin mielestäni syytä tutkia lisää ja mahdollisesti kannustaa nuoria ja suomalaisia kyseiseen toimintaan.

Perheenyhdistämiset ovat äärimmäisen tärkeitä nuorille. Perheen merkitys heidän kulttuurissaan on suuri ja epävarmuus perheen voinnista vaivaa jokaista nuorta. Tutkimus Suomen turvapaikanhakijoiden perheenyhdistämisten kehittämiseksi ja niiden onnistumiseksi olisi suuri apu maassa ilman perhettä oleville turvapaikanhakijoille.

LÄHTEET

Arjessa Oy 2015. Arjessa Yhtiöt. Viitattu 3.5.2017. <http://arjessa.com/ariessayhtiot>

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2004. Tutki ja kirjoita. 10., osin uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Laki kotoutumisen edistämisestä (30.12.2010/ 1386). Viitattu 5.5.2017.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>

Maahanmuuttovirasto 2017. Ilman huoltajaa olevat lapset. Viitattu 5.5.2017.

http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/vastaanottoiminta/vastaanoton_palvelut/ilman_huoltajaa_olevat_lapset

Pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus (77/1968). Viitattu 3.5.2017.

http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1968/19680077/19680077_2

Partanen, Marja-Liisa & Hyttinen, Sanna 2017. Yhteisöpedagogien kelpoisuus lastensuojelutehtäviin. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus ja valvontavirasto Valviran lisäselvitys yhteisöpedagogien mahdollisuudesta lastensuojelussa toimimiseen. Kirje 15.3.2017. Vastaanottaja Huttula, Tapio. Valviran entisen ylläjohtaja Marja-Liisa Partasen ja lakimies Sanna Hyttisen laatima vastauskirje Suomen Humanistinen ammattikorkeakoulu Oy:n toimitusjohtaja Tapio Huttulalle. Viitattu 3.5.2017.

<https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2017/03/Valviran-lausunto-yhteis%C3%B6pedagogien-kelpoisuudesta-sosiaaalialan-teht%C3%A4viin.pdf>

Perheryhmäkoti Kuhankoski 2016. Ryhmäkodit Arjessa Oy:n Perheryhmäkoti Kuhankosken esittely. Viitattu 3.5.2017. <http://www.ryhmakodit.fi/perheryhmakoti-kuhankoski->

Ryhmäkodit Arjessa Oy 2016. Ryhmäkodit Arjessa. Ryhmäkodit Arjessa Oy:n esittely. Viitattu 3.5.2017. www.ryhmakodit.fi

Suomen Pakolaisapu 2017. Sanasto. Tietoa pakolaisuuteen, siirtolaisuuteen ja maahanmuuttoon liittyvistä sanoista ja termeistä aakkosjärjestyksessä. Viitattu 3.5.2017. <http://pakolaisapu.fi/pakolaisuus/sanasto/>

Tukiasumisyksikkö Jyväskylä 2016. Ryhmäkodit Arjessa Oy:n Tukiasumisyksikkö Jyväskylän esittely. Viitattu 3.5.2017. <http://www.ryhmakodit.fi/tukiasumisyksikko-jyvaskyla->

Veijanen, Titta 2017. Tietoa Kuhankosken perheryhmäkodista ja Huipun tukiasumisyksiköstä. Sähköpostiviesti 3.5.2017. Vastaanottaja Eskelinen, Timo. Huipun tukiasumisyksikön vastaavan ohjaajan vastaukset opinnäytetyötään Humanistisessa ammattikorkeakoulussa kirjoittavan yhteisöpedagogiopiskelijan kysymyksiin.

LIITTEET

Haastattelukysymykset:

Taustatietoja:

- Mitä sinulle kuuluu?
- Kauanko olet ollut Suomessa?
- Kuinka monessa eri paikassa olet asunut Suomessa?
- Mitkä asiat ovat tuntuneet helpolta Suomessa?
- Mikä on tuntunut vaikealta?
- Miten koet suomen kielen sujuvan tällä hetkellä?

Vapaa-aika ja harrastukset:

- Onko sinulla vapaa-aikaa?
- Miten käytät vapaa-aikaasi?
- Keiden kanssa käytät vapaa-aikaasi?
- Onko sinulla harrastuksia?
- Kuinka usein harrastat viikossa?
- Oletko kokeillut tai uskaltaisitko kokeilla uusia harrastuksia Suomessa?
- Onko sinulla mukavaa vapaa-ajallasi?
- Haluaisitko tehdä jotain lisää vapaa-ajallasi?
- Estääkö jokin sinua tekemästä mitä haluat vapaa-ajallasi?

Koulu:

- Käytkö mielelläsi koulussa?
- Koetko koulunkäynnin hyödylliseksi? Miksi/miksi et?
- Koetko pärjääväsi koulussa?
- Onko koulua liikaa/liian vähän?
- Mitkä asiat koulussa ovat mukavia?

- Mistä asioista et pidä koulussa?

Ystävät:

- Tulitko jonkun ystävän kanssa Suomeen?
- Oletko pystynyt pitämään heihin yhteyttä halutessasi?
- Oletko saanut uusia ystäviä Suomessa ollessasi?
- Oletko pystynyt pitämään heihin yhteyttä halutessasi?
- Onko sinulla suomalaisia ystäviä?
- Pystytkö luottamaan ystäviisi?
- Onko sinulla aikuisia joihin voit luottaa?
- Miten suomalaiset ovat kohdanneet sinua?
- Oletko kokenut rasismia/syrjintää?

Tulevaisuus:

- Missä maassa haluaisit asua tulevaisuudessa? Miksi?
- Onko jokin paikka/kaupunki sinulle tärkeä Suomessa? Miksi?
- Mitä haluaisit tehdä tulevaisuudessa?
- Miten koet työn tekemisen?
- Koetko pystyväsi asumaan yksin ilman tukea?